

Asia: VN/13139/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja perhehoitolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamisesta?

Kyllä

3. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 2:

-

4. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta perhehoitajan taloudellisen aseman tukemisesta?

Kyllä

5. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 4:

Suomen Perhehoitajat ry kannattaa perhehoitajan taloudellisen aseman tukemista perhehoidossa tapahtuvissa muutostilanteissa. Toimeksiantosuhteinen perhehoito perustuu hyvinvointialueen ja perhehoitajan väliseen toimeksiantosopimukseen. Vaikka sopimusosapuolet ovatkin sopimuksen näkökulmasta tasa-arvoisia, ei tasa-arvoisuus toteudu tosiasiallisesti. Toimeksiantosopimukset perustuvat perhehoitolakiin sekä hyvinvointialueen toimeksiantosuhteisen perhehoidon toimintaohjeeseen, joka on hyvinvointialueen hallinnollinen päätös perhehoidon järjestämisen tavasta. Perhehoitolaissa määritetty kahden kuukauden irtisanomisaikaa ei noudateta monissa ehdotuksen näkökulmasta pitkäaikaisissa eli yli kolme kuukautta kestävässä toimeksiantosopimuksissa. Toimeksiantosopimukset tehdään joko määräaikaisiksi tai toistaiseksi voimassa oleviksi ja irtisanomisajasta sekä sen aikaisesta palkkion maksusta sovitaan sopimuskohtaisesti.

Perhehoitolain 12§:n kirjaus mahdollistaa hyvinvointialueille useita tapoja välttää perhehoitajan irtisanomisturvaa sekä perhehoidon palkkion maksua irtisanomisajalta.

Toimeksiantosopimuksissa voidaan rajata irtisanomisaikaa erilaisissa perhehoidon päättymistilanteissa, jolloin tosiasiallista irtisanomisaikaa ei hyvinvointialueen puolelta ole. Toisena tapana on eritellä palkkion maksu ja irtisanomisaika toisistaan. Vaikka irtisanomisaika olisi perhehoitolain mukainen kaksi kuukautta, perhehoidon palkkion maksun päättymisen perhehoidon päättyessä kirjataan toimeksiantosopimukseen palkkiosta sovittaessa. Hallituksen esitys perustuu olettamukseen, että perhehoitaja on oikeutettu kahden kuukauden irtisanomisajan palkkioon, joka ei pidä paikkaansa. Suomen Perhehoitajat ry esittääkin, että irtisanomista koskevaan pykälään lisätään kirjaus palkkion maksusta saman suuruisena kuin se irtisanomishetkellä on ollut, koko irtisanomisajalta sekä vaatimus kirjallisesta irtisanomisesta. Tällä hetkellä käytetään myös suullista irtisanomista, joka jää usein kovin tulkinnanvaraiseksi esimerkiksi tilanteissa, joissa perhehoidon jatkumisen mahdollisuutta ja tukitoimien saatavuutta on saatettu käsitellä esimerkiksi asiakassuunnitelmissa jopa vuosien ajan.

Esityksessä mainitaan, ettei korvaus koske tilanteita, joissa perhehoitajaa epäillään laiminlyönnistä tai kaltoinkohtelusta. Perhehoidon asiakasturvallisuuden takaamiseksi toimeksiantosopimus irtisanotaan ilman irtisanomisaikaa tai puretaan valvonnallisesta syystä ennen asian selvittämistä. Perusteeksi on riittänyt esimerkiksi huoli-ilmoitus tai lastensuojeluilmoitus. Suomen Perhehoitajat ry esittää, että kyseisissä tilanteissa perhehoitajan toiminta tulee aina selvittää valvontayksikön toimesta ja mikäli ilmoitusta seurannut toimeksiantosopimuksen irtisanominen tai purkaminen todetaan aiheettomaksi, tulee perhehoitajalle korvata kyseiseltä ajanjaksolta ansionmenetys.

Perhehoitaja voi joutua irtisanomaan toimeksiantosopimuksen tilanteissa, joissa hyvinvointialue laiminlyö sopimusvelvoitteitaan, esimerkiksi perhehoitajalle kuuluvan tuen vapaavuorokausien, täydennyskoulutuksen, työnohjauksen tai palkkionmaksun osalta. Esityksen mukaan näissä tilanteissa perhehoitajalla ei olisi oikeutta korvaukseen. On myös tilanteita, joissa hyvinvointialue on jättänyt toimeksiantosopimuksen tekemättä tai sen tekemisessä on kuukausien viivettä perhehoidon alkamisesta. Tällöin perhehoitajalla ole mahdollisuutta päättää perhehoitoa irtisanomalla toimeksiantosopimus, edes tilanteessa, joissa hoidettavan hoitoisuus ei vastaa perhehoidettavuutta, eikä siten ole asiakkaan edun mukaista. Kyseiset tilanteet mahdollistuvat, koska perhehoidon järjestämisen valvonta toteutuu lähinnä hyvinvointialueiden omavalvontana.

6. Kannatatteko omaishoidon tuen palkkion korotuksen kohdistamista omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamiseen?

Kyllä

7. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 6:

-

8. Kannatatteko perhehoitajan korvausoikeuden kohdistamista esityksessä ehdotettuihin tilanteisiin?

Kyllä osin

9. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 8:

Perhehoidon toimeksiantosopimukset tehdään joko määräaikaisina tai toistaiseksi voimassa olevina. Myös perhehoidon palkkio määräytyy kunkin hyvinvointialueen toimintaohjeen mukaisesti. Esityksessä pitkäaikainen perhehoito on määriteltä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaslaissa ilmenevän määritelmän mukaan. Tämä eroaa monilta osin hyvinvointialueiden käyttämistä määritelmistä. Määräaikaisia toimeksiantosopimuksia tehdään sekä lyhyistä suunnitelmallisista yksittäisistä perhehoitojaksoista, mutta myös säännöllisistä ja toistuvista perhehoitojaksoista perhekodissa sekä esimerkiksi jälkihuollossa useamman vuoden mittaisista jaksoista.

Omaishoidon vapaiden aikainen sijaishoito perhehoitona on merkittävä toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikaisesti yli kolmeksi kuukaudeksi myönnetty palvelu. Jaksottaisella perhehoidolla voidaan tukea myös ikäihmisten kotona asumista ja näin ennaltaehkäistä ja siirtää raskaampia palveluita. Omaishoidon vapaiden aikaisen perhehoidon jättäminen esityksen ulkopuolelle voi ohjata perhehoitajia suosimaan asiakkaita omaishoidon ulkopuolelta. Ikääntyneiden perhehoidossa nopeat muutokset hoidettavan kunnossa sekä käytännössä perhehoitajilta vaadittava päätoimisuus luovat toimintaympäristön, jossa perhehoitajan toimeentuloon voi tulla yllättäviä muutoksia.

Suomen Perhehoitajat ry yhtyy Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin kantaan irtisanomisajan pidentämisestä kolmeen kuukauteen kahden kuukauden ja hoitopalkkion määrää vastaavan korvauksen asemasta sekä esittää irtisanomisajan pysyvän samana riippumatta irtisanomisen perusteista. Tällä vähennettäisiin tulkinnanvaraisuus, joka johtaa hallintoriitoihin sekä vähentäisi hallitsemattomia perhehoidon päättymisiä. Perhehoitaja on veloitettu toteuttamaan asiakassuunnitelman mukaista perhehoitoa irtisanomisajan, jolloin asiakkaalle ehditään etsiä hänen tarpeitaan vastaava hoivan muoto.

Tilanteissa, joissa perhehoidettavan hoitoisuus on muuttunut niin, että perhehoito kyseisessä perhekodissa ei enää vastaa hoidettavan tarpeita tai hoidettava käyttäytyy arvaamattomasti tai aggressiivisesti muita perhekodin jäseniä kohtaan, voi perhehoitaja joutua irtisanomaan toimeksiantosopimuksen. Sekä lastensuojelun sijaishuollossa että ikääntyneiden palveluissa on riittämättömästi hoivapaikkoja, jolloin asiakkaan siirtoa ei voida tehdä kohtuullisessa ajassa ja perhehoitajalle ei jää muuta mahdollisuutta, kuin itse irtisanoa toimeksiantosopimus. Esityksen mukaan tällöin perhehoitaja ei olisi oikeutettu saamaan korvausta.

Perhehoitajasta johtumattomia toimeksiantosopimuksen irtisanomisen syitä on esityksessä esimerkinomaisesti tuotu esiin. Tietoomme tulleissa tapauksissa esimerkiksi yhteistyön toimimattomuus perhehoidettavan läheisten kanssa on tulkittu perhehoitajasta johtuvaksi syyksi. Sama pätee tilanteisiin, jossa perhehoitoa ei voida jatkaa kyseisessä perhekodissa, mutta toisessa perhekodissa hoito on mahdollista toteuttaa. Perhehoitajien mahdollisuus vastata erilaisiin hoidon tarpeisiin on vaihtelevaa riippuen perhehoitajan ammatillisesta ja kokemuksellisesta taustasta. Myös perhekodin fyysisissä tiloissa voi olla tekijöitä kuten rappusia, jotka eivät mahdollista hoidon jatkuvuutta hoidettavan fyysisen voinnin heikentyessä. Suomen Perhehoitajat ry jakaa Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin näkemyksen suuresta riskistä tulkintaeroille ja mahdollisille hallintoriita-asioiden lisääntymiselle, joka kuormittaa sekä hyvinvointialueita että vähentää perhehoidon saatavuutta perhekotien lopettaessa toimintaansa.

Perhehoitolaissa on määritelty irtisanomisaika kahteen kuukauteen, mikäli toimeksiantosopimuksessa ei toisin sovita. Perhehoidon ennakoimaton päättymisen on usein psyykkisesti raskas kokemus kaikille perhekodin jäsenille. Perhehoidossa eletään tiivistä yhteistä arkea ja ihmissuhteet muodostuvat läheisiksi. Esimerkiksi perhehoidettavan menehtyminen ikäihmisten perhehoidossa tai nuoren siirtyminen kiireellisesti perhehoidosta laitoshoidoon, vaatii surutyötä kaikilta perhekodin jäseniltä. Uuden hoidettavan sijoittaminen tässä tilanteessa voi olla kohtuutonta muiden perhekotiin sijoitettujen näkökulmasta. Sopivan asiakkaan löytäminen ja kaikkien perhekodin jäsenten hyväksyntä sekä perhehoitajien taustatietojen selvittäminen vaativat usein enemmän aikaa kuin kaksi kuukautta. Sijaishuoltopaikanmuutospäätöksestä asianosaisilla on oikeus valittaa sekä hakea täytäntöönpanon keskeytystä, jolloin asia siirtyy hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Uuden sijoituksen osoittaminen kesken oikeusprosessin olisi kohtuutonta kaikille osapuolille.

Perhehoitoon tulevan henkilön tulee saada tasavertainen asema muihin perhekodin jäseniin nähden ja muiden perhekodin jäsenten tulee hyväksyä uusi sijoitus. Tässä perhehoito eroaa vahvasti muista ympärivuorokautisen hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen muodoista. Laitosmaisessa ympäristössä muilta kyseisen laitoksen asiakkaiden suostumusta uuden asiakkaan ottamiselle ei vaadita. Esitys ohjaa pyrkimykseen uuden sopivan asiakkaan löytymiseen kahden kuukauden irtisanomisajan puitteissa. Perhehoidon erityisyyden vuoksi vapaaseen perhehoitopaikkaan ei voida vain ohjata seuraavaa jonossa olevaa asiakasta. Kiireessä valmistellut sijoitukset ovat vaarassa katketa ennakoimattomasti. Hyvinvointialueella ei välttämättä ole esimerkiksi juuri kyseiseen perhehoitokotiin sopivaa lasta sijoitettavana, jolloin on mahdollista, ettei lapsen etu toteudu sopivan sijaishuoltopaikan valinnassa. Ikäihmisten perhehoidossa on nähtävissä liian huonokuntoisten asiakkaiden ohjautumista perhehoitoon. Uhka ylimääräisen palkkion maksusta voi näkyä lisääntyvinä haasteina sopivien asiakkaiden ohjautumisessa. Suomen Perhehoitajat tunnistaa myös Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin näkemyksen perhehoitajan mahdollisuudesta pitää paikkaa tyhjänä yli irtisanomisajan, vaikka hyvinvointialueella olisikin tarjota sopiva asiakas perhekotiin.

Esityksessä jää epäselväksi, mikäli perhekodissa on vapaa paikka ennen ennakoimatonta perhehoitajasta riippumatonta toimeksiantosopimuksen irtisanomista ja uusi sijoitus alkaa irtisanomisaikana, oletetaanko uuden sijoituksen tulevan nimenomaan irtisanotusta sopimuksesta vapautuneelle paikalle, jolloin oikeutta korvaukseen ei olisi vai jo aiemmin vapaana olleelle paikalle. Mikäli oikeus korvaukseen poistuu irtisanomisaikana tapahtuneeseen uuteen sijoitukseen riippumatta vapaiden paikkojen määrästä, ei esitys paranna jo ennestään heikossa taloudellisessa tilanteessa olevaa perhehoitajaa. Epäselväksi jää myös tarkoitetaanko uuden hoidettavan sijoituksella nimenomaan pitkäaikaisen perhehoidon määritelmän täyttävää sijoitusta vai menettäkö perhehoitaja oikeuden korvaukseen myös lyhytaikaisen muutamia päiviä kestävä sijoituksen toteutuessa. Suomen Perhehoitajat ry esittää, että irtisanomishetkellä olleiden perhekodin vapaiden paikkojen täyttyminen ei poissulje korvausta ja uuden hoidettavan sijoituksen tulee täyttää pitkäaikaisen perhehoidon määritelmä.

Perhehoitoon sijoitusprosessia tulisi selkeyttää ja yhdenmukaistaa kaikkien asiakasryhmien osalta. Sopivan perhekodin löytyminen asiakkaan tarpeisiin on sattumanvaraista ja yhtenäinen tieto perhehoitajien osaamisesta, perhekotien ominaisuuksista sekä vapaista paikoista on puutteellista. Suomen Perhehoitajat ry yhtyy Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin nostamaan tarpeeseen kansallisesta perhehoitorekisteristä, jolloin kaikki vapaat perhehoitopaikat olisi tasavertaisesti kaikkien asiakkaiden käytössä. Jokainen hyvinvointialue ennakoivalmentaa ja hyväksyy perhehoitajat oman prosessinsa ja kriteereidensä mukaisesti, jolloin perhehoitajana toimiminen yhdellä hyvinvointialueella ei suoraan mahdollista toimintaa toisella hyvinvointialueella. Hyvinvointialueiden tulee myös asiakaskohtaisesti hyväksyä toisen alueen sijoitus samaan perhekotiin. Suomen Perhehoitajat ry kannattaa yhtenäisen kansallisen perhehoitajaksi hyväksynnän mallia sisältäen yhdenmukaisen ennakoivalmennuksen oppilaitosyhteistyönä, kuten Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (XAMK) toteutuva ennakoivalmennus sekä yhtenäistä perhehoitorekisteriä kaikista perhehoitajaksi hyväksytyistä henkilöistä, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä oleva rekisteri.

Oikeuden rajoittuminen vain perhehoitajan kodissa tapahtuvaan perhehoitoon on ymmärrettävää perhekodin tiloista aiheutuvien juoksevien kustannusten näkökulmasta. Esitys asettaa perhehoitajien vapaiden käytön mahdollistavat perhehoitajat eriarvoiseen asemaan riippuen perhehoidon muodosta. Ikäihmisten pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoidon lomittaja, jonka kanssa hyvinvointialue tekee asiakaskohtaisen toimeksiantosopimuksen lomituksesta, tulee perhekotiin ja vakituisesti siellä asuvat perhehoitajat viettävät vapaavuorokautensa poissa kotoaan. Lastensuojelun pitkäaikaisessa perhehoidossa on tavanomaista, että sijoitetut lapset siirtyvät perhehoitajan vapaan ajaksi lomittavan perhehoitajan kotiin. Perhehoitajan vapaita koskevat toimeksiantosopimukset tehdään tavanomaisesti vuosittain määräaikaisiksi tai toistaiseksi voimassa oleviksi ja siten täyttävät esityksen määritelmän pitkäaikaisesta perhehoidosta. Tällöin lastensuojelun perhehoidon lomitusta tekevät perhehoitajat olisivat lomituksen ennakoimattoman päättymisen jälkeen oikeutettuja korvaukseen, mutta ikäihmisten perhehoidon lomittajat eivät olisi. Mahdollisuus vapaavuorokausien käyttöön on ehdoton edellytys ikäihmisten pitkäaikaisen perhehoidon toteutumiseksi.

10. Mitä muuta mahdollisesti haluatte lausua esityksestä:

Suomen Perhehoitajat ry kiittää pyrkimyksestä perhehoitajien taloudellisen turvan parantamiseen sekä toivoo perhehoitajuuden asiantuntijana esittämiään perhehoitajien toimintaedellytyksiä turvaavia toimenpiteitä otettavan huomioon esityksessä perhehoitolain muuttamisesta.

Ahokas Minna
Suomen Perhehoitajat ry

